

Stav EPSU-a o sprovođenju Evropske politike susedstva (ENP) sa posebnim naglaskom na Istočnoevropsko partnerstvo (EaP) i veće angažovanje EU na Zapadnom Balkanu¹

Evropska komisija (EK) je u svom saopštenju „Verodostojna perspektiva proširenja i pojačano angažovanje EU na Zapadnom Balkanu”, objavljenom 6. februara 2018. godine, odredila mogući rok (2025) za pristupanje Srbije i Crne Gore Evropskoj uniji (EU). EK je poslala jasnu poruku podrške budućoj integraciji regiona u EU. Ovo bi moglo dati snažan podsticaj svim zemljama Zapadnog Balkana, uključujući i one kandidate koji još nisu počeli pregovore o članstvu (Makedonija² i Albanija), kao i one zemlje koje čekaju da dobiju status kandidata (Bosna i Hercegovina i Kosovo³), da otklone unutrašnje političke prepreke pristupanju EU, reše konflikte sa susedima, ubrzaju reforme i privredni rast.

Veća i intenzivnija saradnja se predlaže za oblasti od zajedničkog interesa, odnosno za pravosuđe i unutrašnje poslove, privredu i jedinstveno tržište, energetiku, transport, digitalnu politiku, socijalnu politiku, obrazovanje, istraživanje i inovacije, kao i za spoljne poslove i odbranu. Skup vodećih inicijativa, koji sadrži konkretne mere i instrumente finansiranja, usmeriće zajedničke napore ka poboljšanju dalje saradnje, sa ciljem moguće buduće integracije tih zemalja u EU.

Opšte napomene

EPSU vidi inicijativu EK kao izraz njene rastuće posvećenosti pružanju podrške Zapadnom Balkanu i pristupanju zemalja Zapadnog Balkana EU. Ovo je u skladu sa opštim pristupom Evropske politike susedstva⁴, koji uključuje proces saradnje Istočnog partnerstva usmeren ka stabilizaciji u političkom, ekonomskom, socijalnom i bezbednosnom smislu. U ovim okvirima, postoji zajedničko opredeljenje za postizanje **opipljivih rezultata za sve građane** datih regiona. Podržavajući ovaj pristup u pravcu Istočnog partnerstva, Evropska komisija i Evropska služba za spoljno delovanje odredili su **20 ključnih rezultata za 2020**, sa etapnim ciljevima, koji su razmatrani na **Samitu EaP-a, održanom u Briselu, u novembru 2017. godine**.

Na Samitu o Zapadnom Balkanu koji će, 17. maja 2018, biti održan u Sofiji, sastaje se šefovi država iz zemalja članica EU i zemalja Zapadnog Balkana da bi raspravljali o nastavku saradnje, preispitujući barijere i instrumente unapređenja privrednog, društvenog, političkog razvoja i razvoja pravosuđa. Ovaj samit je važna prilika da se šefovi država regiona podsete na njihovu zajedničku odgovornost za pravdu, slobodu i vladavinu prava. Ima šest vodećih inicijativa, kojima Komisija predlaže podršku ciljevima borbe protiv korupcije, podsticanja više privrednog razvoja i stvaranja novih radnih mesta, socijalne kohezije, jačanja državne uprave, razvoja kapaciteta i obrazovanja, osnaživanja žena i podrške rešavanju konflikata i otpornosti.

EPSU poziva političke lidere da na Samitu u Sofiji izraze jasnu posvećenost ovim ciljevima i da preuzmu obaveze u pogledu konkretnih mera koje će EU tokom narednih godina preduzimati radi podrške nastojanjima da se sprovede transformacija Zapadnog Balkana.

¹ Saopštenje komisije „Verodostojna perspektiva proširenja i pojačano angažovanje EU na Zapadnom Balkanu”, od 6. februara 2018. godine.

² Grčka osporava naziv države Makedonije i zbog tog konflikta je proces njenog pristupanja EU i NATO-u već više od 10 godina zamrznut.

³ Pet država članica EU (Kipar, Grčka, Rumunija, Slovačka i Španija), kao i nekoliko drugih zemalja, ne priznaje Kosovo kao nezavisnu državu. Interno, Kosovo nije uspeo da izgradi mirne odnose između albanske većine i srpske manjine i njegova unutrašnja stabilnost se oslanja na međunarodne mirovne snage.

⁴ Evropska politika susedstva uređuje odnose EU sa njenih 16 najbližih istočnih i južnih suseda. Na jugu: [Alžir](#), [Egipat](#), [Izrael](#), [Jordan](#), [Liban](#), [Libija](#), [Maroko](#), [Palestina](#), [Sirija](#) i [Tunis](#), a na istoku: [Jermenija](#), [Azerbejdžan](#), [Belorusija](#), [Gruzija](#), [Republika Moldavija](#) i [Ukrajina](#). [Rusija](#) učestvuje u aktivnostima prekogranične saradnje u okviru ENP ali nije deo ENP-a kao takvog.

EPSU napominje da nijedna od zemalja Zapadnog Balkana ne ispunjava kompletan set kriterijuma prema članu 49. Ugovora o EU i Kriterijume iz Kopenhagena za članstvo. Zaista, još mnogo toga treba da se uradi, uprkos izvesnom privrednom napretku ostvarenom tokom poslednjih godina. Zemlje Zapadnog Balkana, kao i one u Istočnom partnerstvu i dalje su opterećene siromaštvom, visokom nezaposlenošću, niskim platama, korupcijom, nejednakostima i diskriminacijom. Procenjuje se da bi za potpunu konvergenciju sa životnim standardom EU moglo biti potrebno i do 40 godina. Kontinuelan jaz u platama, naročito rodni jaz u platama je zabrinjavajući. Takođe treba napomenuti da još od ekonomske krize nije bilo realnog rasta plata. Ekonomski izveštaj o Zapadnom Balkanu (jesen 2017), ukazuje na visoku nezaposlenost i činjenicu da se četvrtina stanovništva već odselila u inostranstvo.

Imajući u vidu ove činjenice, EPSU izražava žaljenje zbog toga što je pristup Komisije ovim izazovima i dalje preterano tržišno orijentisan i usredsređen na konkurentnost. Komisija uvažava potrebu za sudskim, privrednim i administrativnim reformama, sa ciljem rešavanja pitanja strukturnih slabosti, niske konkurentnosti i visoke nezaposlenosti. Međutim, ona se ni na kakav opipljiv način ne bavi postojećim nejednakostima u bogatstvu, siromaštvom, ni socijalnom isključenošću. Malo se pažnje posvećuje unapređenju kvaliteta radnih mesta i pristojnom poslu i platama i nema posebnih programa koji bi se bavili mogućim smanjenjem siromaštva i socijalnom isključenošću u ovim zemljama.

Poseban razlog za zabrinutost su zdravstvene i socijalne usluge. Nizak nivo plata u ovim sektorima, starenje radne snage u zdravstvu, privatizacija bolnica i zdravstvenih centara, liste čekanja i nedovoljno finansiranja zdravstvene zaštite uopšte, izazovi su prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Takav sistem ne može da obezbedi potreban kvalitet i kvantitet zdravstvene zaštite. Dodatan izazov je rizik smanjenja mera zaštite zdravlja i bezbednosti na radnom mestu. Sindikati se samo sporadično uključuju u procese donošenja politika. Često su prekasno obavešteni, što onda de facto znači isključenje iz pregovora i procesa donošenja odluka. Postoje izvesni naponi, na primer u Srbiji, da se kolektivni ugovori zamene regulativom putem uredbi vlade.

Nedostatak fokusa na značaj socijalnog dijaloga i ulogu sindikata

Sindikati energetike na Zapadnom Balkanu socijalnom dijalogu pridaju velik značaj. Ti sindikati su uložili pritužbe povodom odsustva aktivnog učešća vlada i poslodavaca u socijalnom dijalogu. To je potvrđeno jednom studijom (2012) o socijalnom dijalogu i industrijskim odnosima na Zapadnom Balkanu, izrađenom za Evropsku komisiju. U njoj se navodi da vlade ne olakšavaju sektorski socijalni dijalog u dovoljnoj meri i da službe koje se bave dvopartijskim dijalogom nemaju dovoljno zaposlenih niti dovoljno resursa. Poslodavci često nisu organizovani, ni na nivou EU.

Stoga je iznenađujuće što aktuelna strategija za Zapadni Balkan i Istočno partnerstvo ignoriše činjenicu da sindikati igraju ključnu ulogu u jačanju demokratije, slobode izražavanja i promovisanju osnovnih prava putem kolektivnog pregovaranja i socijalnog dijaloga. Nedostatak fokusa na sindikate i socijalni dijalog je iznenađujući i ako se imaju u vidu posebne reforme koje su potrebne u oblasti državne uprave i tržišta rada. Takve reforme će uticati na sve radnike, njihove porodice i zajednice. Štaviše, radnici i njihovi sindikati ključni su saveznici u borbi protiv korupcije, pranja novca i izbegavanja plaćanja poreza od strane bogatih i imućnih. Strategija Komisije izneverava radnike i njihove sindikate time što ne nudi jasnu perspektivu politike o unapređenim pravima, boljim platama i uslovima, u oblasti jačanja kolektivnog pregovaranja, kvalitetnih javnih usluga i razvoja sistema socijalne zaštite.

Poštovanje sindikalnih prava i kolektivnog pregovaranja od strane poslodavaca i vlada od suštinskog je značaja za društveno-ekonomski i politički razvoj

EPSU naglašava potrebu da se obezbedi podrška društveno-ekonomskom razvoju, stvaranju kvalitetnih i pristojnih poslova i da se sprovedu reforme državne uprave kako bi se povećala efektivnost i dostupnost usluga. Investiranje u javne službe ključna je politika za društveni i privredni razvoj.

EPSU izražava žaljenje zbog toga što inicijative i procesi povezani sa Evropskom politikom susedstva nisu rezultirali sveobuhvatnom strategijom kojom bi se definisao način razvoja funkcionalnih sistema socijalne države, koji obezbeđuju poštovanje prava radnika i odgovarajuću socijalnu zaštitu.

Evropski stub socijalnih prava (EPSR) trebalo bi da postane dodatna referentna vrednost za pristupanje EU i za odnose sa Zapadnim Balkanom

Reklo bi se da se EK posvećuje jednoj novoj, ojačanoj, socijalnoj dimenziji za Zapadni Balkan. Ona navodi da će nastojati da podržava zapošljavanje i socijalnu politiku u regionu, podstičući odgovarajuće angažovanje svih nivoa države, socijalnih partnera i civilnog društva. EPSU želi da se EPSR, usvojen u Geteborgu, ogleda u strategiji EU za Zapadni Balkan. To je agenda napretka koju radnici i narod očekuju.

EPSU pozdravlja predlog održavanja godišnjeg ministarskog sastanka Zapadnog Balkana o socijalnim pitanjima i zapošljavanju, ali naglašava da i socijalni partneri moraju učestvovati.

Mora postojati i inkluzivni strukturni dijalog o prioritetnim reformama i merama za rešavanje društvenih izazova, a strukturna nezaposlenost mora biti prioritet.

Finansiranje strukturne promene

Politika susedstva EU, zajedno sa različitim regionalnim inicijativama i procesima, praćena je znatnom finansijskom podrškom. EK predlaže povećanje finansiranja u okviru Instrumenta za prepristupnu pomoć (IPA) do 2020. godine. Za 2018. godinu predviđeno je 1,07 milijardi evra prepristupne pomoći Zapadnom Balkanu, povrh gotovo 9 milijardi sredstava koja su Zapadnom Balkanu stavljena na raspolaganje tokom proteklih deset godina. Drugi regioni koji su korisnici sredstava koja se dodeljuju u okviru Evropske politike susedstva takođe su dobili značajna sredstva. Paralelni procesi, kao što je „Berlinski proces plus“⁵ obezbeđuju posebna sredstva za obuku, tehnologiju i infrastrukturu. Međutim, nije jasno kako se tim različitim instrumentima finansiranja koordinira, niti da li efikasno funkcionišu, odnosno da li se redovno kontrolišu. Bolje koordiniran pristup – neki oblik Maršalovog plana za ove regione – mogao bi se pokazati delotvornijim od aktuelnog fragmentarnog pristupa.

EPSU ponovo naglašava da su investicije u javni sektor ključne da bi se obezbedile preko potrebne javne usluge. U ovom kontekstu, najvažnije je da EU više sredstava stavi na raspolaganje za socijalna pitanja – nevezano za privatne investicije. Potrebno je staviti na raspolaganje više finansijske pomoći u društvenom sektoru, uključujući obrazovanje i zdravstvo. Države moraju preduzeti hitne i posebne mere kako bi se obezbedilo iskorenjivanje korupcije i nezakonitosti. Raspodela sredstava mora se čvrsto nadzirati i na nju se, bez izuzetka, moraju primenjivati otvorene, transparentne i demokratske procedure. U ovom kontekstu, EPSU je svestan činjenice da su potrebne znatne investicije u infrastrukturu. Iako korišćenje javno-privatnih partnerstava (JPP) može da bude primamljivo, iskustvo pokazuje da su ona podložna političkom oportunističkom, nesposobnosti – ako ne i korupciji – i da ne mogu dati koristan doprinos privrednoj, društvenoj i političkoj transformaciji regiona. Slaba institucionalna okruženja, kakva postoje na Zapadnom Balkanu, mogu samo pogoršati probleme povezane sa JPP. U nedavno sprovedenoj studiji, Elizabeta Josa i Stefan Sosije (2018) zaključuju da su centralne i lokalne vlasti u dosluhu sa privatnim sektorom... i obezbeđuju monopolske uslove i zakupe privatnim koncesionarima. Insistiramo da EU posavetuje odgovarajuće zemlje Zapadnog Balkana i Istočnog partnerstva da ne koriste javno-privatna partnerstva jer ona imaju malo toga za pohvalu, a, kako pokazuje jedan nedavni izveštaj Evropskog revizorskog suda, mogu biti opterećenje za

⁵ Ova, 2018. godina je poslednja godina Berlinskog procesa koji je počeo u leto 2014. kao diplomatska inicijativa nemačkog kancelara za oživljavanje odnosa među zemljama Zapadnog Balkana i nekih članica EU, kao što su Austrija, Hrvatska, Francuska, Italija i Slovenija. Ta inicijativa ima za cilj da poveća obim regionalne saradnje u oblasti infrastrukture i privrednog razvoja i da donese nove podsticaje perspektivi pristupanja EU. Ovaj ciklus će se završiti Londonskim samitom u julu ove godine. Sve strane uključene u Berlinski proces smatraju da ova saradnja treba da se nastavi. Stoga je Nemačka predložila „Berlinski proces plus“, sa posebnim fokusom na nezaposlenost mladih.

javne finansije. (<https://www.epsu.org/article/eu-auditors-issue-damning-report-public-private-partnerships>)

EPSU podržava inicijativu Komisije da se udvostruči finansiranje u okviru Erasmus+, imajući u vidu visoku stopu nezaposlenosti mladih (dvostruko veća nego trenutno u EU 27).

Digitalna ekonomija

EK će pokrenuti i Digitalnu agendu za Zapadni Balkan. Biće obezbeđena i podrška uslugama e-uprave, e-nabavke, e-zdravstva, kao i za razvoj digitalnih veština.

Međutim, promovisanje digitalne ekonomije bez obezbeđenja zaštite za radnike stvaraće nesigurna i neizvesna radna mesta. Jasno je izražena potreba za strogim zakonodavstvom u oblasti zaštite podataka i za privatnošću radnika i ljudi.

Korupcija

Iako se čini da su zemlje Zapadnog Balkana i Istočnog partnerstva posvećene borbi protiv korupcije i prevara, u saopštenjima Komisije uopšte se ne pominju investicije u jačanje poreskih uprava. Nepravda i zloupotreba vlasti već se predugo tolerišu. Sindikati naglašavaju značaj moderne državne uprave sa kvalifikovanim osobljem i resursima za rad. Demokratske, inkluzivne i participativne institucije i uprave ključni su element izgradnje našeg društva.

Predstojeći Samit o Zapadnom Balkanu – Sofija, maj 2018.

Samit se organizuje radi rasprave na temu kako dodatno pojačati saradnju u četiri prioritetne oblasti: jača privreda: privredni razvoj i bolje tržišne prilike; jače upravljanje. EPSU, uz žaljenje, napominje da se uopšte ne pominje odsustvo socijalnog dijaloga, uloga sindikata i socijalna dimenzija.

EPSU smatra da je od vitalnog značaja da se u samit integriše jaka socijalna dimenzija, sa fokusom na učešću socijalnih partnera u razradi preporuka .

EPSU takođe pozdravlja nameru Komisije da u oktobru 2018. predstavi inicijativu za jačanje vladavine prava u Evropskoj uniji. Komisija svakako treba „da kreira efikasniji sistem za rešavanje sistemskih pretnji ili kršenja vladavine prava u svim državama članicama EU”.

Zaključak: Pet preporuka EPSU

- 1. Od suštinskog značaja za uspešan socijalni dijalog je da poslodavci i vlade poštuju prava sindikata i kolektivno pregovaranje. Promovisanje funkcionalnog, efektivnog i transparentnog socijalnog dijaloga mora biti suštinski elemenat svih EU inicijativa u vezi sa našim istočnim i zapadnim susedima.**
- 2. Evropski stub socijalnih prava treba da predstavlja referentnu vrednost u proceni spremnosti neke zemlje za pristupanje EU i vodič za odnose sa trećim zemljama. Moraju se uložiti svi naponi da se pomogne izgradnja otvorenih, transparentnih i demokratskih institucija i politika, koje su usmerene ka stvaranju održive socijalne države sa odgovarajućom socijalnom zaštitom.**
- 3. Rodna ravnopravnost mora postati najveći prioritet na svim nivoima pregovora o pristupanju.**
- 4. Na sledećem Izvršnom odboru organizovati posebnu raspravu o politikama EU za Balkan i susedstvo (pozvati EK i PERC).**
- 5. Sarađivati sa PERC/ETUC i regionalnim mrežama na podršci sindikatima i sindikalcima u njihovim naporima da izgrade jak socijalni dijalog.**